

اختلال در تردد از تنگه

هرمز

پیامدهای ماندگار برای اقتصادهای آسیب‌پذیر

معاونت مطالعات اقتصادی و آینده‌پژوهی
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

معاونت مطالعات اقتصادی و آینده پژوهی
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

اختلال در تردد از تنگه هرمز

این گزارش، ترجمه گزارش (Strait of Hormuz Disruptions: Beyond Reopening – Lasting Impacts on Vulnerable Economies) منتشر شده توسط تجارت و توسعه سازمان ملل متحد (آنکتاد) است.

مترجم: نگین گودرزی

از طریق پست الکترونیکی زیر می‌توانید پیشنهادهای و نظرات اصلاحی خود را به واحد مربوطه منعکس نمایید:

economic_research@tccim.ir

مواضع این گزارش، الزاما مواضع اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران نیست.

استفاده از مطالب این گزارش با ذکر منبع بلامانع است.

مرداد ماه ۱۴۰۵

اختلال در تردد از تنگه هرمز

فرا تر از بازگشایی:
پیامدهای ماندگار برای اقتصادهای آسیب پذیر

۳۰ ژوئن ۲۰۲۶

مقدمه

بازگشایی تنگه هرمز می تواند فشار قابل توجهی را از دوش بسیاری از اقتصادها بردارد.

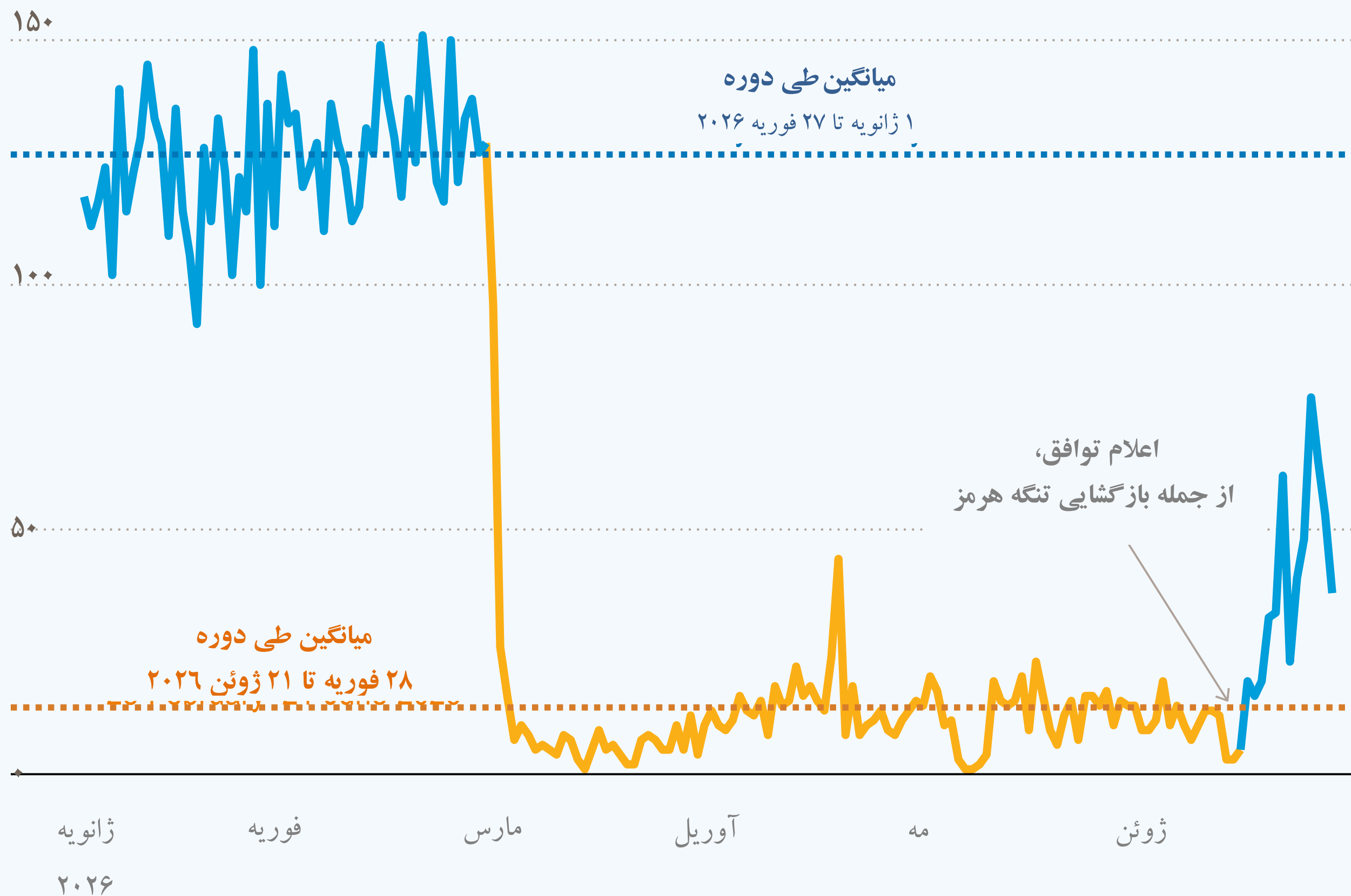
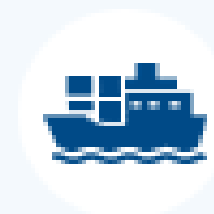
این امر نخستین گام در مسیر بهبود تدریجی بازارهای انرژی و تجارت بین المللی است. با این حال، پس از بیش از ۱۰۰ روز اختلال در حمل و نقل دریایی، آثار منفی این وضعیت تاکنون به بخش های مختلف اقتصاد جهانی سرایت کرده است. اقتصادهای آسیب پذیر به ویژه در معرض شوک های قیمتی نفت و کودهای شیمیایی قرار گرفته اند. این شوک ها می توانند به شکل گیری تورمی ماندگار منجر شوند. تورم بر زندگی مردم فشار وارد می کند و اقشار کم درآمد بیش از دیگران از آن آسیب می بینند. افزایش قیمت ها بودجه خانوارها را تحت فشار قرار می دهد و توان مالی آنها را برای تأمین نیازهای ضروری، از جمله مواد غذایی و خدمات بهداشتی و درمانی، کاهش می دهد.

بازگشایی تنگه هرمز، راه را برای بهبود شرایط هموار می کند. با این حال، برای اقتصادهای آسیب پذیر، این مسیر ممکن است طولانی تر، ناهموارتر و پرهزینه تر باشد. حمایت بین المللی برای تقویت توان این اقتصادها در مواجهه با پیامدهای این شرایط ضروری است.

پس از بیش از ۱۰۰ روز اختلال، تجارت از مسیر تنگه هرمز در آستانه ازسرگیری است.

تعداد تردد روزانه کشتی‌ها از تنگه هرمز در سال ۲۰۲۶

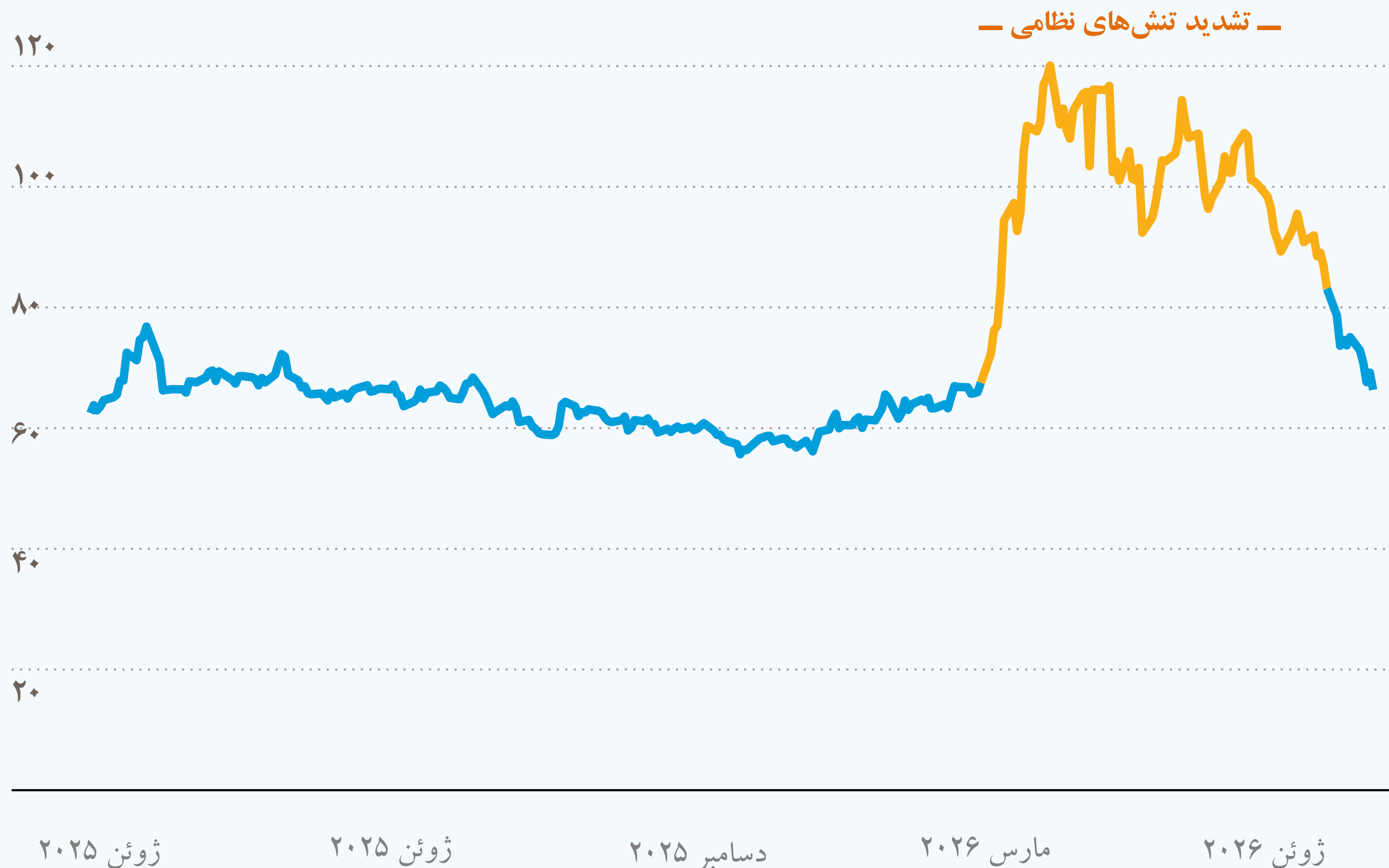
منبع: کنفرانس تجارت و توسعه سازمان ملل متحد (آنکتاد)، بر پایه داده‌های شبکه اطلاعات کشتیرانی مؤسسه کلارکسون ریسرچ.

یادداشت: تردد کشتی‌ها در بازه زمانی ۱ ژانویه تا ۲۷ ژوئن ۲۰۲۶.

چشم‌انداز بازگشایی تنگه هرمز موجب فروکش کردن التهاب در بازارهای انرژی شده است.

قیمت روزانه نفت خام، به دلار آمریکا به ازای هر بشکه

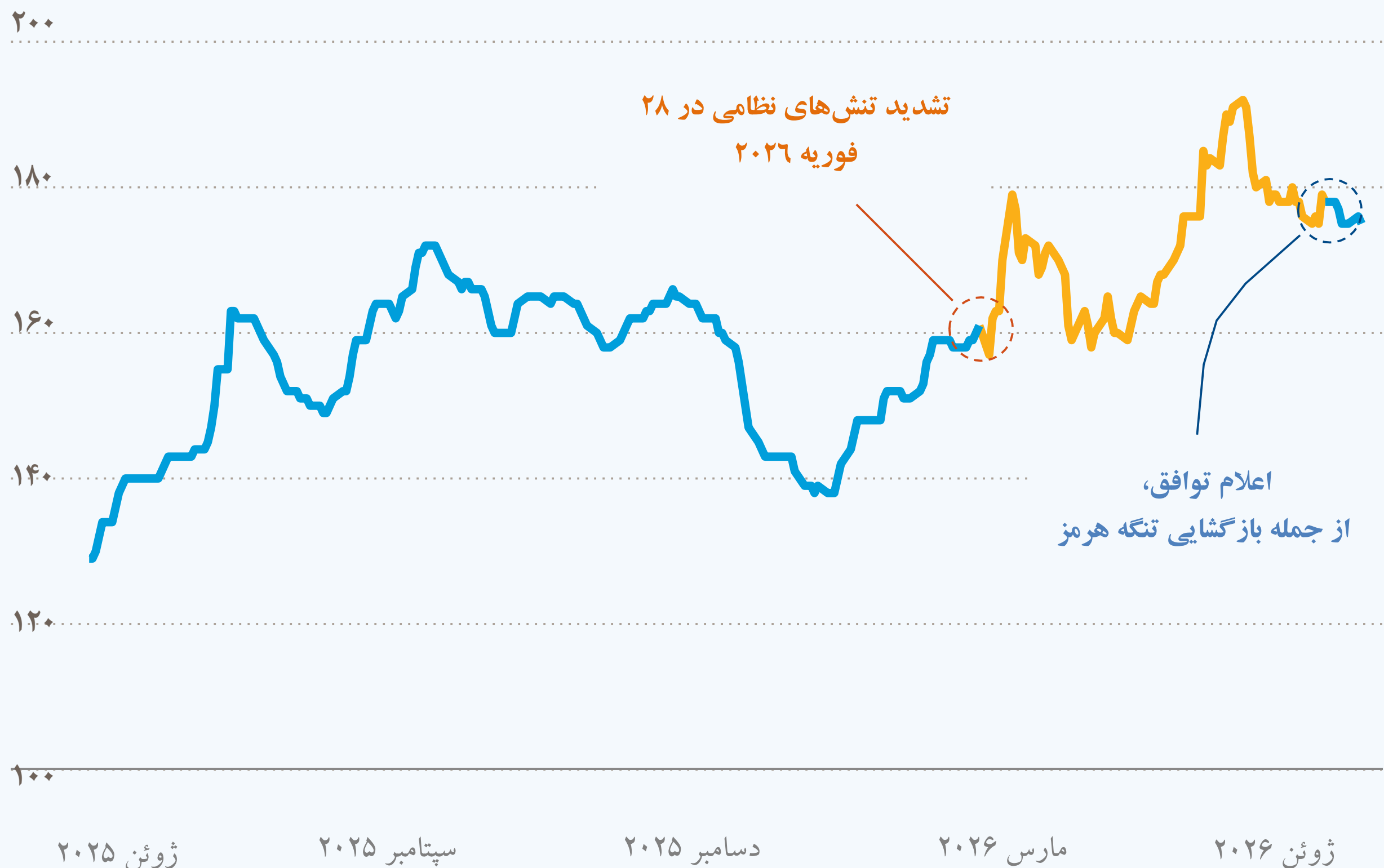
منبع: تجارت و توسعه سازمان ملل متحد (آنکتاد)، بر پایه پژوهش‌های داخلی.

یادداشت: روند تغییرات قیمت‌ها در بازه ۱ ژوئن ۲۰۲۵ تا ۲۶ ژوئن ۲۰۲۶ بررسی شده است. منظور از قیمت نفت خام، میانگین قیمت شاخص‌های مرجع نفت در اروپا (برنت)، آمریکای شمالی (WTI)، خاورمیانه (دبی) و روسیه (اورال) است. دوره مشخص شده با عنوان «تشدید تنش‌های نظامی» از ۲۸ فوریه ۲۰۲۶ تا ۱۴ ژوئن ۲۰۲۶ را دربر می‌گیرد؛ تاریخی که توافقی شامل بازگشایی تنگه هرمز اعلام شد.

اما در برخی بخش‌ها، مانند حمل‌ونقل، تعدیل قیمت‌ها به زمان بیشتری نیاز دارد.

شاخص کرایه حمل غلات و دانه‌های روغنی شورای بین‌المللی غلات (GOFI)، ۱ ژانویه ۲۰۱۳ = ۱۰۰

منبع: تجارت و توسعه سازمان ملل متحد (آنکتاد)، بر پایه داده‌های شورای بین‌المللی غلات (IGC).

یادداشت: روند تغییرات هزینه حمل‌ونقل در بازه ۱ ژوئن ۲۰۲۵ تا ۲۳ ژوئن ۲۰۲۶ بررسی شده است. این شاخص ۶۸ مسیر حمل‌ونقل از مبادی اصلی صادراتی، از جمله آرژانتین، استرالیا، برزیل، منطقه دریای سیاه، کانادا، اتحادیه اروپا و ایالات متحده را پوشش می‌دهد.

پیامدهای این شوک،
سراسر اقتصاد جهانی را
تحت تأثیر قرار داده
است.

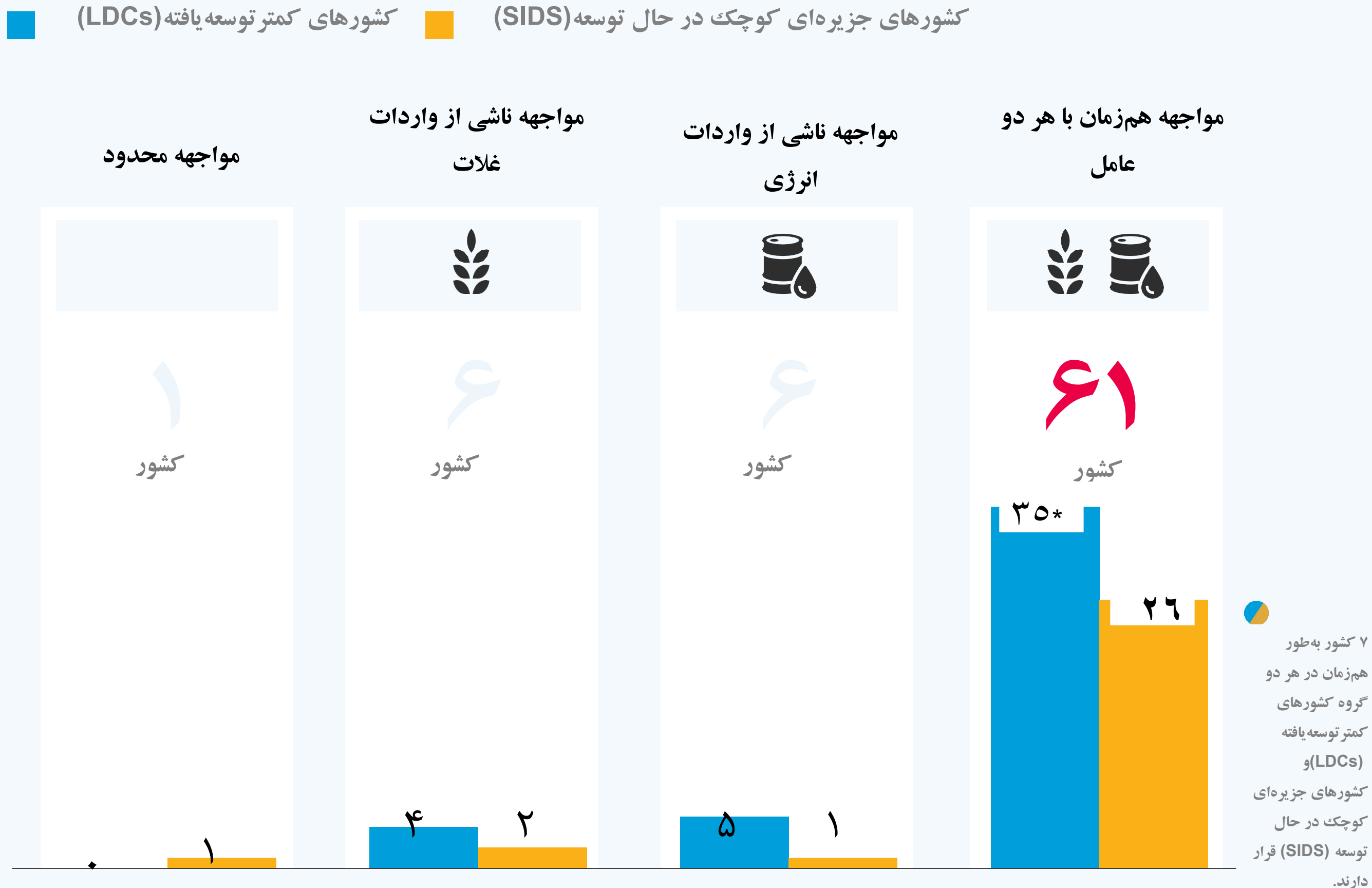
شوکه‌های قیمتی پیشینِ نهاده‌ها همچنان خطری برای امنیت غذایی آینده به شمار می‌روند.

آسیب پذیرترین اقتصادها در معرض شوک های قیمتی نفت و مواد غذایی قرار دارند.

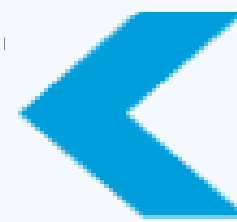
تعداد اقتصادهایی که وارد کننده خالص نفت یا محصولات غله ای هستند.

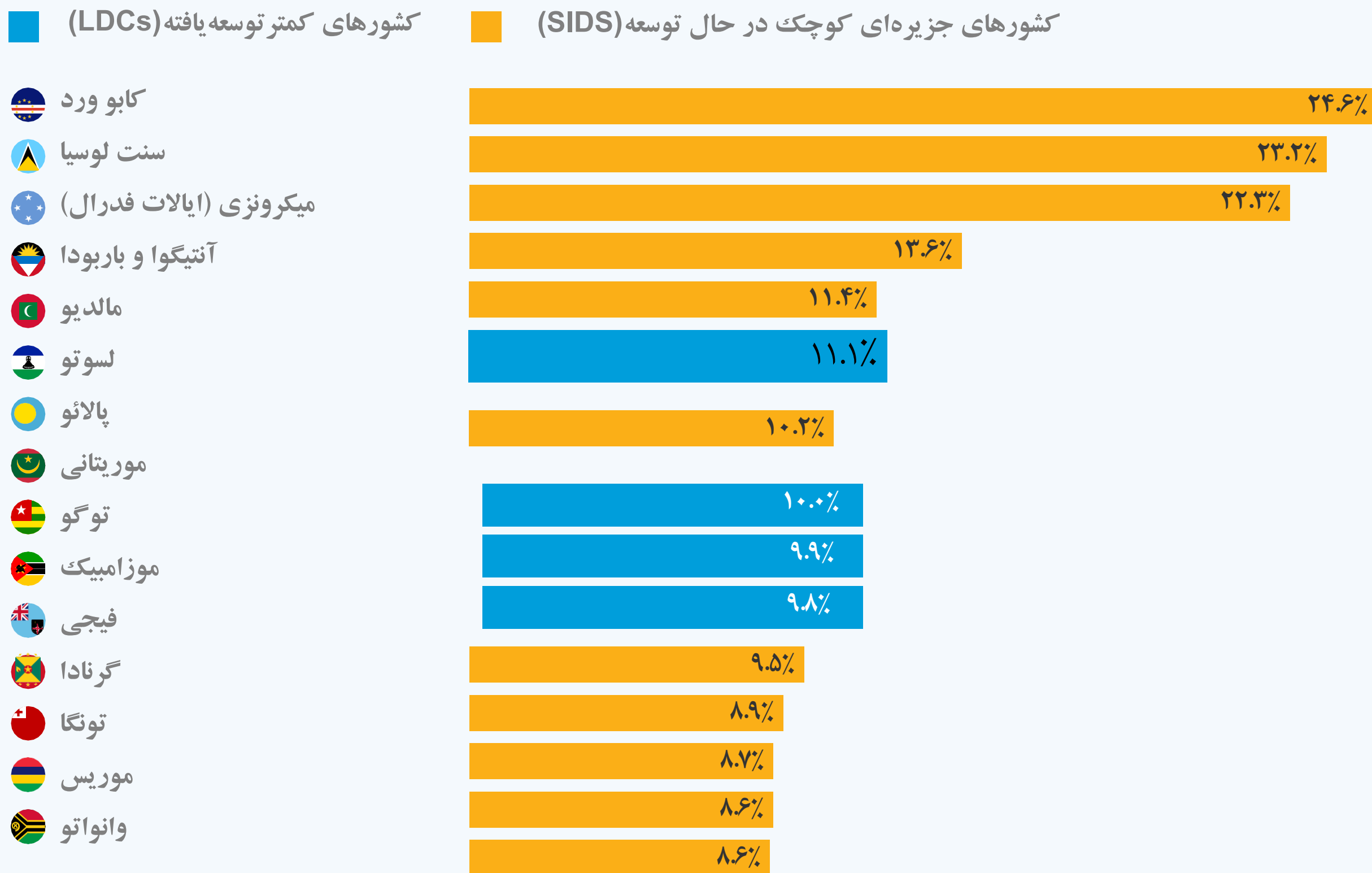
منبع: تجارت و توسعه سازمان ملل متحد (آنکتاد)، بر پایه داده های UNCTADstat.

یادداشت: هفت کشور کمتر توسعه یافته دارای مواجهه همزمان با هر دو عامل، که در زمره کشورهای جزیره ای کوچک در حال توسعه نیز قرار دارند، در آمار تجمیعی کشورهای کمتر توسعه یافته لحاظ شده اند. منظور از محصولات، گروه های «نفت، فرآورده های نفتی و مواد مرتبط» و «غلات و فرآورده های غله ای» در طبقه بندی استاندارد تجارت بین المللی (SITC 04 و ۳۳) است.

به‌ویژه، کشورهای جزیره‌ای کوچک در حال توسعه به‌شدت به واردات نفت وابسته‌اند.

سهم خالص واردات نفت و فرآورده‌های نفتی از تولید ناخالص داخلی، میانگین دوره ۲۰۲۲ تا ۲۰۲۴

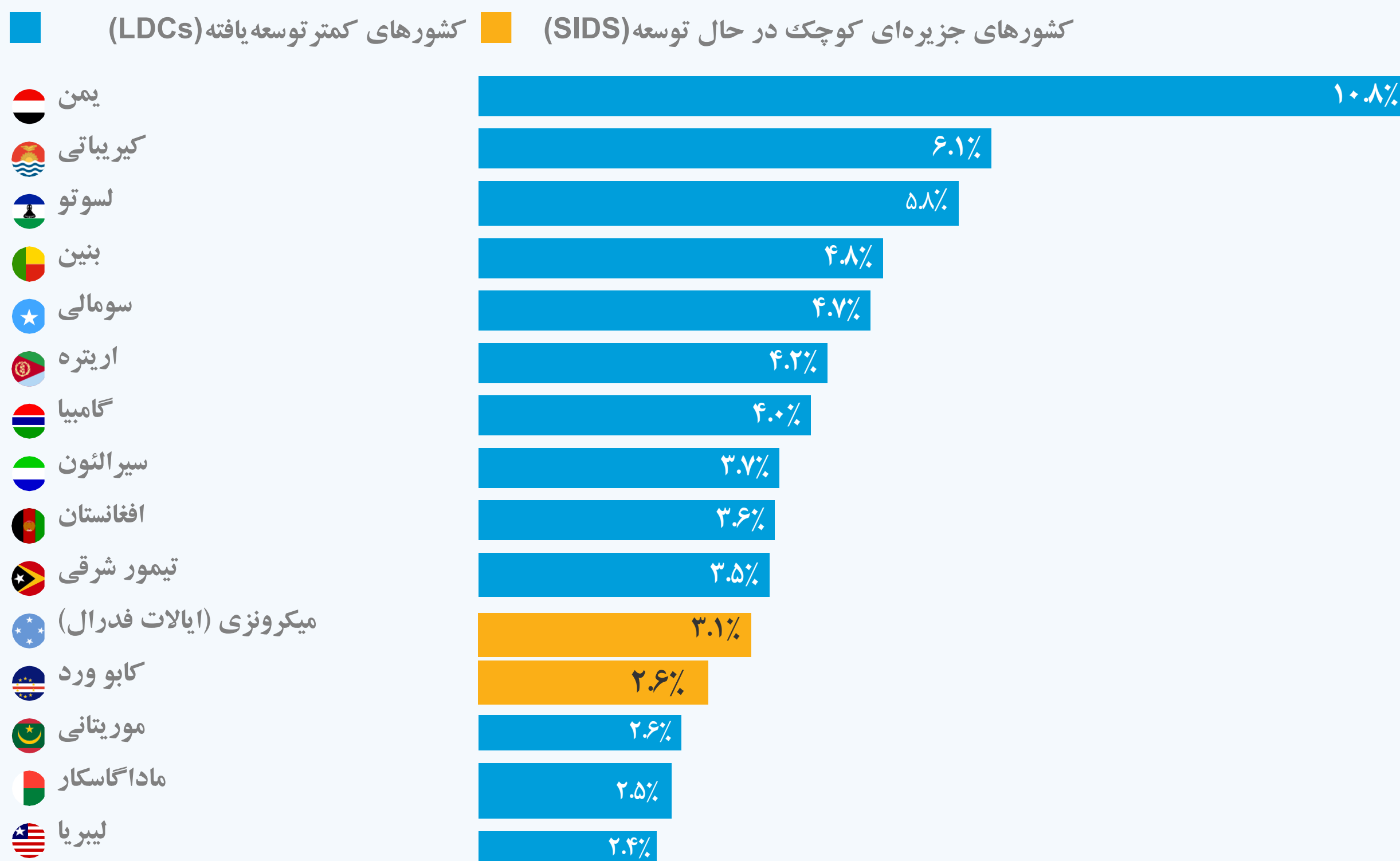
منبع: تجارت و توسعه سازمان ملل متحد (آنکتاد)، بر پایه داده‌های UNCTADstat.

یادداشت: مجموعه‌ای از اقتصادهای آسیب‌پذیر که به‌طور هم‌زمان از دو مسیر در معرض آسیب قرار دارند: وابستگی به واردات خالص فرآورده‌های نفتی و غلات. منظور از محصولات، گروه «نفت، فرآورده‌های نفتی و مواد مرتبط» در طبقه‌بندی استاندارد تجارت بین‌المللی (SITC 33) است.

برای بسیاری از کشورهای کمتر توسعه یافته، واردات مواد غذایی اساسی نقشی حیاتی دارد.

سهم خالص واردات غلات و فرآورده‌های غله‌ای از تولید ناخالص داخلی، میانگین دوره ۲۰۲۲ تا ۲۰۲۴

منبع: تجارت و توسعه سازمان ملل متحد (آنکتاد)، بر پایه داده‌های UNCTADstat..

یادداشت: گزیده‌ای از اقتصادهای آسیب‌پذیر که به واسطه واردات خالص فرآورده‌های نفتی و غلات، به‌طور هم‌زمان در معرض آسیب‌پذیری ناشی از وابستگی به واردات این دو گروه کالایی قرار دارند. کیریباتی و تیمور شرقی نیز در زمره کشورهای جزیره‌ای کوچک در حال توسعه (SIDS) قرار دارند. منظور از محصولات، گروه «غلات و فرآورده‌های غله‌ای» در طبقه‌بندی استاندارد تجارت بین‌المللی (SITC 04) است.

شوک‌های تجاری بیشترین آسیب را به اقتصادهایی وارد می‌کنند که توان محدودی برای مقابله با پیامدهای آنها دارند.

محدودیت منابع مالی دولت‌ها، فضای کمتری برای کاهش آثار شوک‌ها باقی می‌گذارد؛ به‌ویژه زمانی که کشورهای آسیب‌پذیر با:

دشواری در تأمین منابع مالی، چه از منابع داخلی و چه از منابع خارجی،

بار سنگین بازپرداخت بدهی‌ها و ریسک‌های ارزی ناشی از سطح بالای بدهی خارجی،

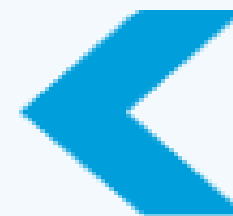
کاهش وجوه ارسالی مهاجران، که می‌تواند برخی اقتصادها را از یک منبع حیاتی تأمین مالی محروم کند،

و کاهش کمک‌های بین‌المللی.

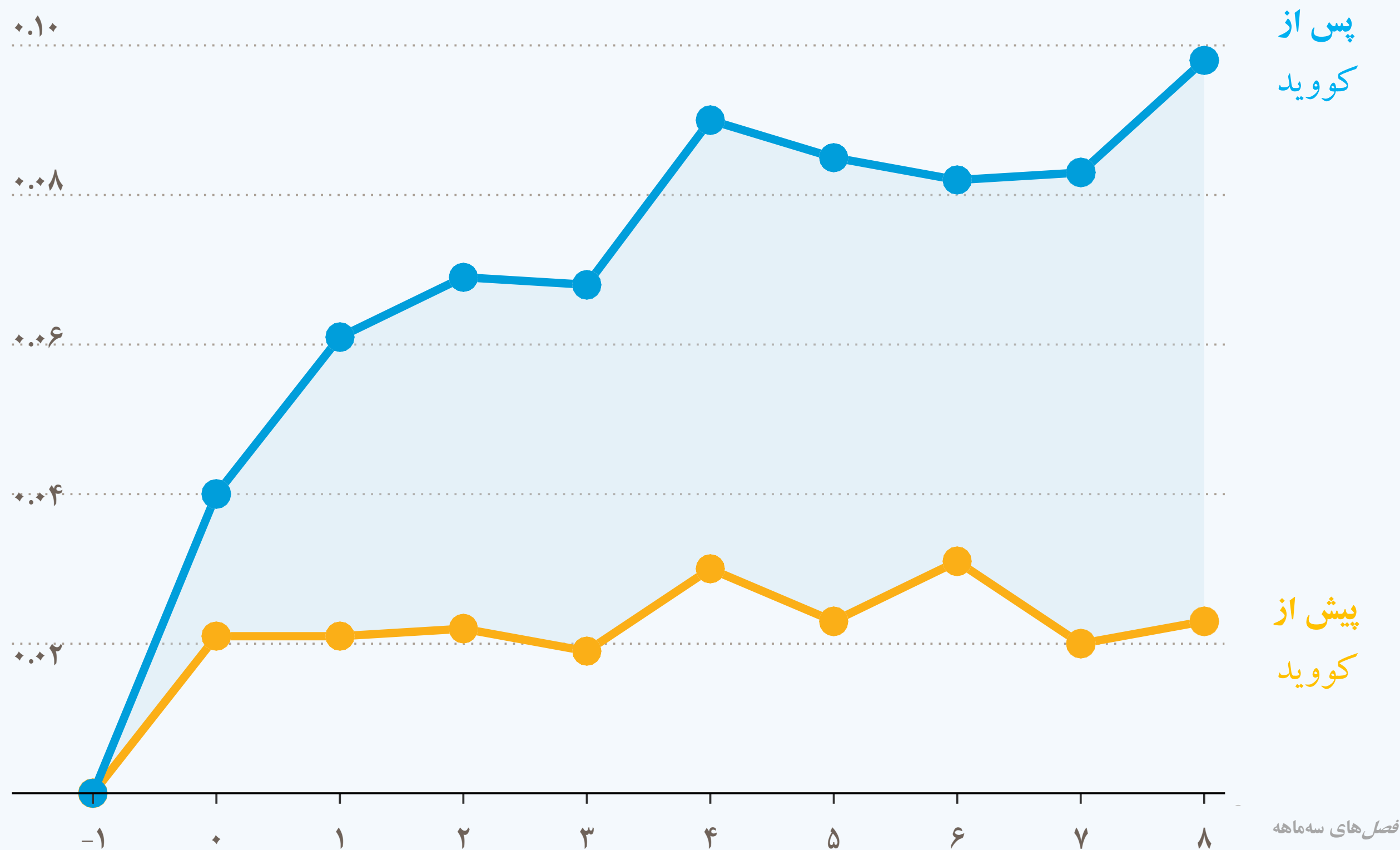

شوک‌های کوتاه‌مدت در
بازار انرژی می‌توانند
پیامدهای بلندمدتی به
همراه داشته باشند.

در اقتصاد شکننده جهانی، شوک‌های انرژی موجب ماندگاری تورم در سطوح بالاتر می‌شوند.

اثر تغییر ۱ درصدی قیمت انرژی بر تورم، به درصد

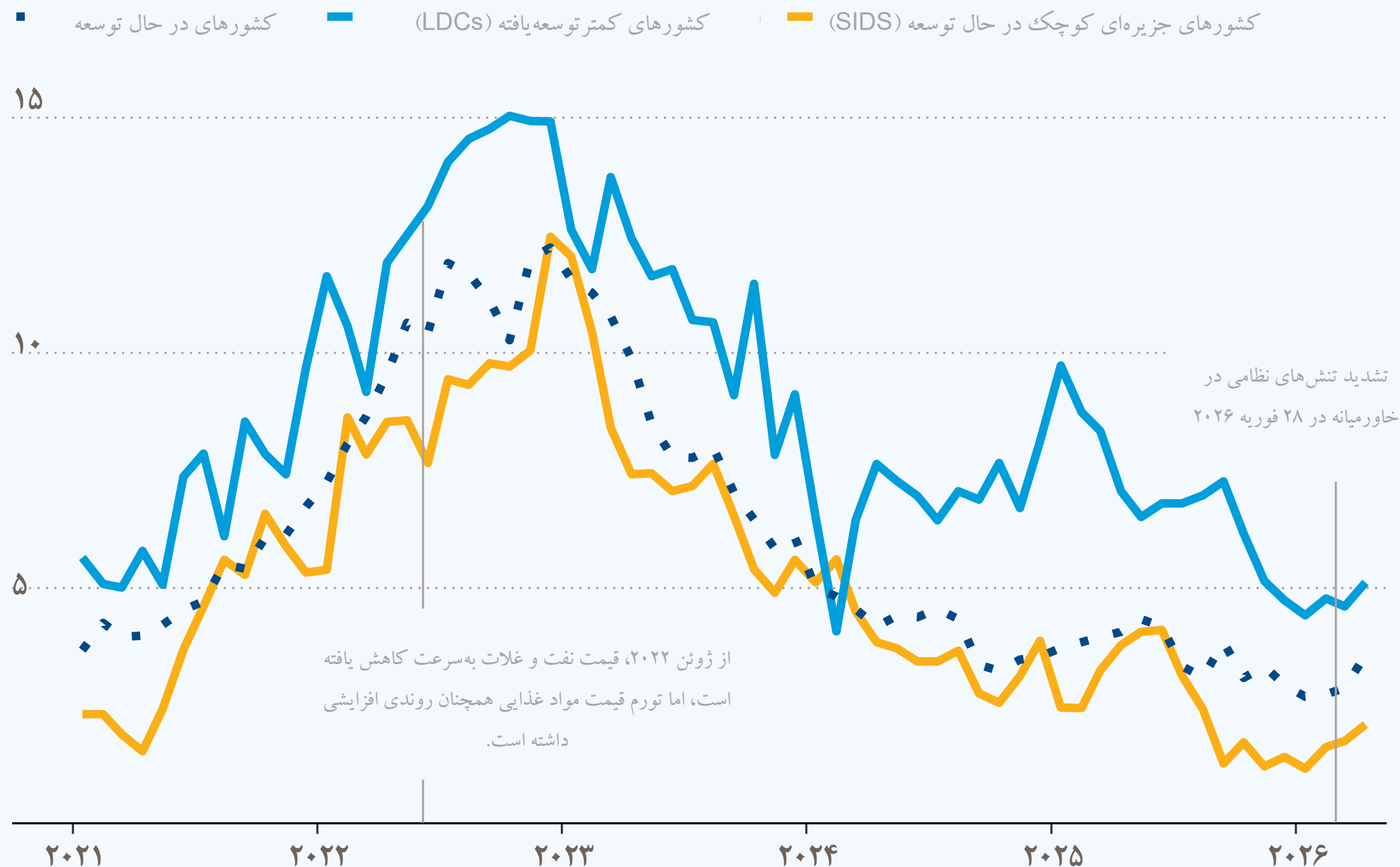
منبع: تجارت و توسعه سازمان ملل متحد (آنکتاد)، بر پایه داده‌های صندوق بین‌المللی پول و مطالعه پاتریک امام و تیگران پوغوسیان (۲۰۲۶).

یادداشت: ارقام نشان‌دهنده اثر تجمعی تغییر قیمت انرژی بر تورم، بر مبنای شاخص قیمت مصرف‌کننده، هستند. برآوردها بر اساس داده‌های ۷۰ اقتصاد پیشرفته و نوظهور انجام شده‌اند. تمامی ضرایب، با استفاده از فاصله اطمینان ۹۵ درصد و خطاهای استاندارد مقاوم، از نظر آماری به‌طور معناداری با صفر تفاوت داشته‌اند.

حتی پس از فروکش کردن شوک اولیه، تورم قیمت مواد غذایی ممکن است همچنان افزایش یابد.

نرخ تورم نقطه به نقطه قیمت مواد غذایی در کشورهای در حال توسعه؛ میانه به تفکیک گروه کشورها؛
میانه به تفکیک گروه کشورها

منبع: تجارت و توسعه سازمان ملل متحد (آنکتاد)، بر پایه منابع ملی و داده‌های سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD)، برگرفته از LSEG Data & Analytics.

یادداشت: محاسبات بر اساس شاخص قیمت مصرف کننده مواد غذایی و نوشیدنی‌ها انجام شده است. در فاصله سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴، قیمت مواد غذایی تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل، از جمله تورم ناشی از همه‌گیری کووید-۱۹، جنگ در اوکراین و شوک‌های اقلیمی قرار داشت. داده‌های ارائه شده ۸۲ کشور در حال توسعه، از جمله ۲۱ کشور کمتر توسعه یافته (LDCs) و ۱۰ کشور جزیره‌ای کوچک در حال توسعه (SIDS) را پوشش می‌دهد.

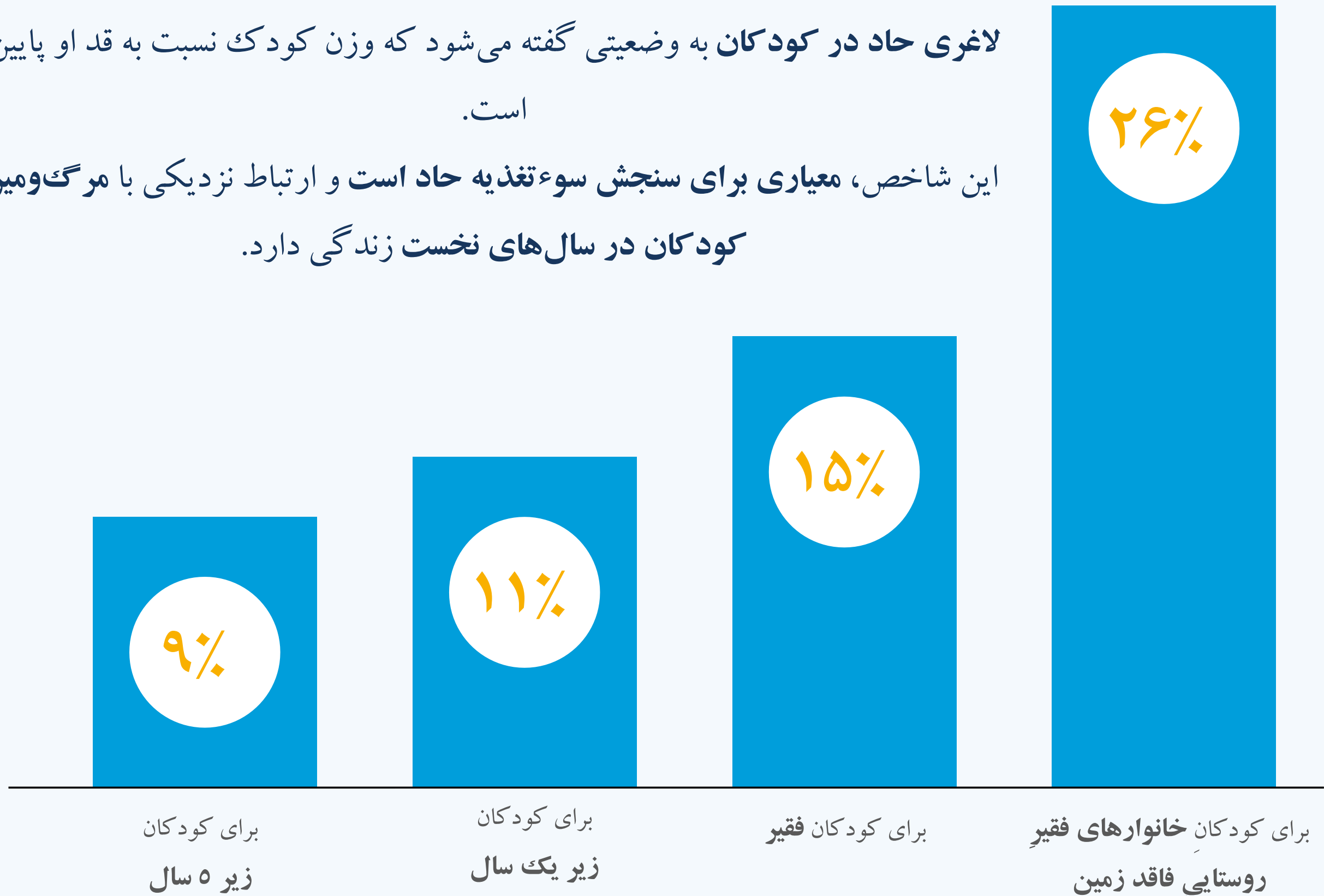
حتی دوره‌های کوتاه ناتوانی در تأمین هزینه مواد غذایی می‌تواند پیامدهای ماندگاری داشته باشد.

افزایش خطر لاغری حاد در کودکان در پی افزایش ۵ درصدی قیمت واقعی مواد غذایی.

لاغری حاد در کودکان به وضعیتی گفته می‌شود که وزن کودک نسبت به قد او پایین است.

این شاخص، معیاری برای سنجش سوءتغذیه حاد است و ارتباط نزدیکی با مرگ‌ومیر کودکان در سال‌های نخست زندگی دارد.

منبع: تجارت و توسعه سازمان ملل متحد (آنکتاد)، بر پایه مطالعه هدلی و روث (۲۰۲۳).

یادداشت: این مطالعه بر داده‌های مربوط به ۱۰۲۷ میلیون کودک پیش‌دستانی در ۴۴ کشور در حال توسعه استوار است. افزایش واقعی قیمت مواد غذایی بر اساس نسبت شاخص قیمت مصرف‌کننده مواد غذایی به شاخص کل قیمت مصرف‌کننده (CPI) محاسبه شده است.

نکات قابل تأمل

بازگشت تجارت به شرایط عادی زمان بر خواهد بود.

۱ قیمت‌های بین‌المللی انرژی می‌توانند به سرعت تعدیل شوند، اما سازگاری کشتیرانی و زنجیره‌های ارزش با شرایط جدید به زمان نیاز دارد.

پیامدهای شوک انرژی همچنان به صورت نابرابر احساس خواهد شد.

۲ بسیاری از اقتصادهای آسیب‌پذیر توان محدودی برای مقابله با افزایش شدید هزینه واردات دارند. کشورهایی که به واردات نفت وابسته‌اند، به‌ویژه با فشارهای تورمی شدید در داخل مواجه هستند.

خطرات پیش‌روی تولید مواد غذایی همچنان پابرجاست.

۳ افزایش قیمت نهاده‌ها، که ممکن است آثار ماندگاری بر تولید و تجارت داشته باشد، در کنار پیش‌بینی وقوع یک‌ال‌نینوی شدید، نگرانی‌ها درباره ناامنی غذایی را افزایش می‌دهد.

حمایت بین‌المللی ضروری است.

۴ کاهش کمک‌های رسمی توسعه‌ای و افزایش بار بازپرداخت بدهی‌ها می‌تواند روند بهبود را کندتر کند.

سرمایه‌گذاری برای افزایش تاب‌آوری ضروری است.

۵ این امر شامل متنوع‌سازی منابع تأمین از طریق تجارت و همچنین اجرای سایر اقدامات داخلی برای تقویت تاب‌آوری است؛ البته در چارچوب محدودیت‌های مالی موجود.

«پیامدهای این شوک‌ها تا ماه‌ها ادامه خواهد داشت و کشورهای در حال توسعه بیشترین آسیب را متحمل خواهند شد.

از همه طرف‌ها می‌خواهیم به آتش‌بس پایبند بمانند و تلاش‌های خود را دوچندان کنند.»

آنتونیو گوترش
دیرکل سازمان ملل متحد

